

Lagmannsgården av Georg Aubert

Opprinnelig navn på Lagmannsgården var Gjerpen Søndre eller Gjerpen Lille, i motsetning til Gjerpen Prestegård (Gjerpen Store) som ligger nordenfor. Gjerpen Lille ble trolig skilt ut fra Gjerpen Prestegård i 1270. I middelalderen hørte en ikke en ubetydelig del av Gjerpen Søndre til Gimsøy Kloster.

Historien om Lagmannsgården er knyttet opp mot de opprinnelige Lagmenn, som vel kan sies å representere dagens Lagmannsrett.

Under Magnus Lagabøter fikk man den store Landslov, som gjaldt helt frem til Christian den fjerdes norske lov av 1604. Få år etter fikk man i 1276 den nyere Byloven som innebar etablering av lagmenn og lagting i byene. Dette kom etter hvert til Skien og ble kalt Skidutinget. Skidutinget omfattet Grenafylket, som den gang var Telemark og Numedal.

Den første lagmann i Skidutinget var Vige som man finner omtalt første gang i 1294. Dernest er det 6 lagmenn frem til 1349, hvor pesten tok livet av lagmann Ivar Ogmundsson.

Fra 1349 til 1545 er det 12 lagmenn som bekler embedet. I 1545 får Lagmann Andersson tildelt som «umag i sit embede» fritt laksefiske i Klosterfossen, uten avgift. Dette er svært nær der vi (Aubert) har våre kontorer i dag i Gydas gate. Andersson var god til å forhandle. I 1559 får han en ny lønnsforbedring, idet han overtar en sag på Bollefoss ved Dølevik, innerst i broene i Skien. Sagen lå i ettertid fast til lagmannsembedet. Plasseringen på saken er svært nær den opprinnelige plassering av Skiens Aktiemølle.

Fra 1560 til 1797 kommer og går 18 lagmenn, hvor Eiler Hagerup Gyldenpalm er den siste lagmann og slutter en rekke som har gått gjennom mer enn 500 år.

Det fremkommer ikke noe om hvor mye Gyldenpalm gjorde med selve Lagmannsgården, men veien som går på skrå opp fra Aleksander Kjellandsgate til vognskjulet er anlagt av ham i samråd med eieren av «Nordre Brække», Halvor Nielsen i 1789.

Etter at lagmannsembedet ble opphevet, ble Lagmannsgården solgt.

Kjøpmann Hans Christophersen Blom som i flere år hadde forpaktet Lagmannsgården, kjøpte den i 1799 og oppførte en ny, stor toetasjes hovedbygning hvor han bosatte seg. Blom betalte 2500 riksdaler for Lagmannsgården. Omregnet til dagens krone beløper dette seg til ca 150.000 kroner.

Blom var først sjømann, så kjøpmann. Ved siden av kjøpmannsforretningen i Skien drev han honningkakebakeri, tobakksspinneri og skipsrederi. Sammen med sin svigersønn Didrik Cappelen bygget han skipet «Baron Holberg» som var datidens største skip i Skiensfjorden.

Blom var en av Skien rikeste og mest ansette mann, og som en kuriositet kan nevnes at da det ble samlet inn penger til nytt universitet i Norge, gav han 1500 riksdaler til dette.

Blom var påtenkt som Skiens representant blant de 112 som skulle samles i april på Eidsvoll for å utarbeide en ny grunnlov, men døde i mars 1814 og Skien ble i stedet representert av hans

Lagmannsgården i Hans Christophersen Bloms tid – ca 1800

svigersønn Didrik Cappelen. Blom var gift med sin Elisabeth Katarina Rougtvedt som var født i København. Sammen fikk de 16 barn.

Et av disse barna var Andreas Rougtvedt Blom som i 1825 arver Lagmannsgården. Andreas Blom fulgte i sin fars fotspor som sjømann og ble etter hvert skipsfører. Under krigen kom han i svensk fangenskap, men greide å rømme til Fredrikshald og tilbake til Skien.

Andreas giftet seg med sin Kristiane Blom, som var enebarn og datter av Gjerpens Prost Fredrik Blom. Kristiane var for øvrig Andreas' søskenbarn og hun tilførte ekteskapet en betydelig arv. På et tidspunkt var ekteparet Blom god for mer enn 40.000 riksdaler. Blom ble etter hvert skipsreder men tapte dessverre formuen i sin helhet på denne virksomheten. Dog fikk han beholde Lagmannsgården og bodde der frem til sin død i 1877, 91 år gammel.

I perioder leide Blom ut rom på Lagmannsgården, sikkert for å skjøte på en skral økonomi. Til tider er det 5 leieboere på Lagmannsgården. I perioden 1857 til 1862 er en av leietagerne Jon Lauritz Quisling, som er ung student på Skien Latinerskole. Årene på Lagmannsgården vies et helt kapittel i boken «Fra mine unge aar» han utgir i 1912 og gir god innsikt i hvordan de levde den gang.

Kårene var åpenbart dårlige. Quisling, som var fra gård og vant til god kost, beskriver i detalj aftensmaten som «vandgrøt, eller klister som vi med væmmelse kaldte den, med den blaalige melk vi fik til».

De 5 leietagerne bodde i 2. etasje, hvor et av rommene omtalt som gjesteværelset, var tapetsert som det eneste i den etasjen - de øvrige rommene var malt med en gul vannfarve og var nok dem som ble leid ut. I det nordøstre hjørnet i 2 etasje over kjøkkenet befant seg pikekammerset. Der bodde Kari, budeien fra Bø, som blir karakterisert som å «røke tobakk og drikke kaffe flere ganger om dagen». Quislings værelse hadde to sider av pikekammerset og han måtte gå gjennom Karis værelse for å komme inn i sitt eget.

Jon Lauritz Quisling ble senere prost i Gjerpen og fikk etter hvert 4 barn, deriblant Vidkun Abraham Lauritz Jonsson Quisling.

I 1880 kjøper Johan Koren Christie Lagmannsgården. Christie var født i Bergen og ble gift med Cathrine Fredrikke Blom. Lagmannsgården ble kjøpt for en del av hustruens store arv.

Lagmannsgården i 1880 er i en meget dårlig forfatning. Den blir vesentlig forandret både innvendig og utvendig, blant annet fremstår hovedhuset nå i hovedsak som en 1 etasjes bygning.

Christie var ansatt i Statens Veivæsen og senere i Jernbanevæsenet og var ikke økonomisk eller forretningsmessig anlagt. Spesielt hans investeringer i teglverk falt så uheldig ut at han i 1902 måtte oppgi sitt bo til kreditorene. Christie dør i 1907, nesten 80 år gammel.

I booppgjøret etter Christie deles Lagmannsgårdens hovedbygning og have ut fra jordveien (åker og innmark) til det omfanget vi kjenner i dag. Bergsland var eksempelvis eiet av Christie og hørte opprinnelig til Lagmannsgården.

I årene etter oppløsningen av Lagmannsgården ble det igjen drevet pensjonat i hovedbygningen, deretter ble den leiet av Viggo Ullmann frem til 1904 hvor Hans Halvorsen Holta kjøper Lagmannsgården. Holta var gift med Dorothea Carethe Ericksen, som var datter av kjøpmann Johan Ericksen i Skien. Sammen fikk de 5 barn; Thoralf, Johan, Sofie, Ingeborg og Erna Benedicte.

Eldste barnet, Thoralf Holta, ble skipsreder og i oppstarten kom han i kontakt med en energisk ung mann som var ute etter å bygge rederpraksis. I årene 1923-1929 jobbet derfor Hilmar Reksten for Thoralf Holta.

Hans Halvorsen Holta var en betydningsfull trelasthandler og reder med flere båter for frakt av trelast til England. Holta var Dansk visekonsul og innebar en lang rekke styreverv og andre tillitsverv.

Holta var også med å stifte Telemark museum og var svært historieinteressert. Blakstad Holta & Co ble etablert i 1877 og var i hovedsak et familieeiet firma, med unntak av Erik Blakstad fra Blakstad i Asker som var med på å stifte selskapet. Spesielt telegrafstolper og kubb til understøttelse av lave gruvetak var en viktig eksportartikkel og var i stor grad med på å bygge opp Holtas formue.

Holta igangsetter en omfattende oppussing av Lagmannsgården i perioden 1904 til langt ut på 1920 tallet. Det utarbeides detaljerte tegninger av fasade og innredning av arkitekt Finn Knudsen fra «Slemdal Pr. Kristiania». Tegninger leveres av klebersteinspeis, karnapp, dører, karmer, gerikter, spisestue og brystningspanel i spisestuen. Fasaden mot vest er tegnet i to forskjellige utgaver og dagens løsning er nok den heldigste, hvor karnappet ble bygget på med et spisst tak og ikke et kurvet tak som opprinnelig tegnet. Det påbegynnes nytt vognskjul i 1916, nye inngangsportaler og låve i 1923. Ingenting er overlatt til tilfeldighetene og materialvalgene er førsteklasses både innvendig og utvendig. Stabburet er av ukjent dato og Gartnerboligen er, basert på gamle kartverk, antatt oppført et sted mellom 1900 og 1907.

På mange måter er den utforming og uttrykk hovedhuset har i dag en radikal annerledes stil enn hva det opprinnelige hus og omgivelsene forøvrig må ha hatt. Oppussingen er omfattende, og installasjon av vannklosett og badekar er sannsynligvis en liten revolusjon etter datidens standard.

Varmtvann er heller ingen selvfølge på den tiden og i 1922 utarbeides et tilbud fra Autorisert Rørlegger Ole Lie på «anlægning af varmtvandsledning til bad og oppvask i kjøkkenet».

Hele hagen ble anlagt på nytt. Det ble anlagt stier og plantet mange ulike buskvekster og frukttrær. I et hjørne av eiendommen var det også i sin tid en tennisbane.

Hans Halvorsen Holta dør i 1941, 82 år gammel. I sitt testamente deler han sin formue i 6 like parter hvor de 5 første parter går til hvert av barna. Den sjettede går i sin helhet til i et legat opprettet i hans navn, hvor det blant annet bestemmes at

Lagmannsgården etter Hans Halvorsen Holtas renovering, ca 1915

Parti fra dammen. Avbildet sti er i dag gjengrodd.

Lagmannsgården skal være et samlingssted for slekten og at det skal være et hjem for hans to ugifte døtre Sofie og Ingeborg.

Sofie og Ingeborg Holta bodde sammen på Lagmannsgården frem til sin død, hvor de ble henholdsvis 96 og 99 år gamle.

Lagmannsgården blir i 2015 solgt til Kjersti og George Aubert.

GA/230216

Kilder:

<http://www.slekt.org/books/quisling/gaard1/007.html>

<http://gamlegjerpen.no/Bygdebok/GjerpenLille/Lagmannsgaarden.htm>

<http://www.slekt.org/books/aars/1940skienslagstol.htm>

«Kart over Skien 1896-1907» utarbeidet av Statsingeniørkontoret

«Kart over Skien 1900, Bratberg amt 29» utarbeidet av Norges Geografiske Oppmåling

Jon Lauritz Quslings bok: «Fra mine unge aar» 1912

Privat arkiv